

УДК 347.61/65/66

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2025.9>**М. Б. Кравчик***orcid.org/0000-0003-0823-738X**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільного права та процесу**Львівського національного університету імені Івана Франка*

ПРАВО НА СПАДКУВАННЯ В РАЗІ ПЕРЕБУВАННЯ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ З СПАДКОДАВЦЕМ

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 1216 та 1217 Цивільного Кодексу України (далі ЦК України) спадкування визначається як перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкування майна здійснюється: 1) за законом; 2) за заповітом [1]. При спадкуванні за законом майно переходить до визначеного кола осіб, тобто спадкоємців за встановленою черговістю. Однією із форм організації сімейного життя є проживання чоловіком та жінкою однією сім'єю у фактичних шлюбних відносинах без реєстрації шлюбу. Яскравими представниками досліджуваного поняття є вчені цивілісти Ю.О. Заїка, А.С. Довгерт, З.В. Ромовська, Н.С. Кузнецова, В.І. Серебровський, І.В. Спасибо-Фатеева, О.П. Печений, О.Є. Кухарев, А.О. Гелич, М.Б. Кравчик та інші. Дана тематика, в зв'язку з різноманітністю прав та обов'язків спадкодавця потребує правового удосконалення, а значна кількість спорів щодо захисту спадкових прав свідчить про неоднозначність застосування законодавства про спадкування в контексті неузгодженості нотаріальної практики з викликами сьогодення. При вирішенні питання спадкування у випадку смерті чоловіка та жінки які перебували у фактичних шлюбних відносинах постає питання визначення черговості спадкування та можливості спадкування один після смерті іншого як спадкоємці за законом.

Мета статті. Дослідження наукового розуміння та особливостей правового регулювання реалізації права на спадкування чоловіка та жінки які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1258 ЦК України спадкоємці за законом одержують право на спадкування по чергово. За законом кожна наступна черга спадкоємців одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, встановлених статтею 1259 цього Кодексу [1]. Однак, згідно з частиною 1 статті 1259 ЦК України,

законодавець закріплює можливість зміни черговості права на спадкування на підставі нотаріально посвідченого договору укладеного між заінтересованими спадкоємцями після відкриття спадщини з конкретизацією неможливості шляхом укладення такого договору до порушення прав спадкоємців, які не беруть участі у ньому та тих які мають право на обов'язкову частку. Окрім того, в ч. 2 ст. 1259 ЦК України закріплено право особи, яка є спадкоємцем за законом наступних черг за рішенням суду одержати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, які мають право на спадкування, за умови, що вона протягом тривалого часу опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

Першочерговими спадкоємцями за законом виступають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. Право на спадкування дружиною/чоловіком, як спадкоємцями першої черги виникає за умови що такий/така перебували у зареєстрованому шлюбі та такий шлюб підтверджується свідоцтвом про шлюб. У випадках визнання шлюбу недійсним такий/така спадкоємець втрачає право на спадкування як один із подружжя, тобто шлюб, в якому перебували ці особи не породжує жодних правових наслідків. У випадку розірвання шлюбу право на спадкування подружжя припиняється з дня набрання законної сили рішенням суду про розірвання шлюбу.

Відповідно до приписів ст.ст. 1262-1265 ЦК України у другу чергу право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері; у третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця; у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини; у п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші

родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення та утриманні спадкодавця, які не були членами його сім'ї [1]. Отже, право на спадкування за законом, як спадкоємці четвертої черги мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. (ст. 1264 ЦК України). У зв'язку з відсутністю визначення поняття «сім'ї» у чинному законодавстві у науковців виникає чимало тлумачень щодо застосування терміну «сім'я» в кожній конкретній ситуації. Ю. Заїка зазначає, що правильне застосування цього терміну в кожному конкретному випадку залежить не тільки від обсягу та характеру прав на об'єкт, а й від існування цих прав (житло, утримання, пенсія, застраховані гроші, пільги тощо) [2, с. 166]. В. Кравець наголошує, «сім'я – це точка, де економіка, мораль, обов'язок, кохання, фізіологія, характери і навіть політика переплітаються в єдиний клубок, це історично конкретна система взаємин між подружжям, між батьками та дітьми; мала соціальна група, члени якої пов'язані шлюбними чи родинними стосунками, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю, і соціальна необхідність, в якій обумовлена потреба суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення» [3, с. 39]. Ю. Червоний пропонує таку дефініцію: сім'я (в юридичному розумінні) – історично визначена організована спільність, пов'язана взаємними правами й обов'язками, які впливають зі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, взяття дітей на виховання [4, с. 69]. Я. Шевченко зазначає, від того, як визначається поняття сім'ї, залежить структура і зміст прав та обов'язків, що поєднують людину з сім'єю, залежить саме існування сім'ї, як суспільного явища, визначення кола інтересів людини в сім'ї [5, с. 330].

Що стосується поняття «член сім'ї» то визначення даного поняття теж відсутнє у законодавстві, проте розуміння сутності даної категорії слід розглядати через призму аналізу поняття «сім'я» як складового елементу. У зв'язку з відсутністю конкретики щодо даного питання Конституційний Суд України 3 червня 1999 року ухвалив рішення в якому надав тлумачення поняття «член сім'ї». Зокрема, у даному рішенні Конституційний Суд України виходить з об'єктивної відмінності його змісту залежно від галузі законодавства (п. 6), тобто не визначає єдиного поняття «член сім'ї» яке б мало застосовуватись у праві, так як кожна галузь права тлумачить це поняття по-своєму, підкреслюючи ті чи інші ознаки сім'ї, які набувають певного значення для тих чи інших відносин сім'ї [6].

У Сімейному Кодексі України (далі – СК України), який ухвалений 10 січня 2002 р. і набув чинності 1 січня 2004 р. закріплено, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Права члена сім'ї має одинока особа. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [7].

Отже, сім'ю складають не тільки особи які зареєстрували шлюб, а й ті, які проживають разом без реєстрації шлюбу, тобто фактичне подружжя, тому до членів сім'ї передусім належать подружжя, батьки і діти, які за загальним правилом складають ядро сім'ї. Крім того до членів сім'ї залежно від конкретних обставин можуть належати особи, від найближчих кровних родичів та особи які спільно проживають в одному приміщенні [8, с. 67].

Аналізуючи положення ст. 1264 ЦК України слід розуміти, що спадкоємцями четвертої черги є не тільки чоловік/жінка які проживали спільно однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, а й ті які проживали разом, мали взаємні права і бажали проживати разом. Слід також зазначити, що до спадкоємців четвертої черги не слід відносити осіб які проживали разом, але перебували у зареєстрованому шлюбі з іншою особою. Так, у Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 29 серпня 2024 року у справі № 691/1151/22 надано висновок щодо перебування у зареєстрованому шлюбі позивачки з ОСОБА_2 свідчить про відсутність підстав для задоволення заяви про встановлення факту її проживання однією сім'єю з спадкодавцем як дружини і чоловіка. Відповідно до частини першої ст. 25 СК України жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі. Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим (ч. 1 ст. 104 СК України).

Перебування позивачки у зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_2 з 04 червня 2005 року по ІНФОРМАЦІЯ_1 свідчить про відсутність підстав для задоволення заяви позивачки про встановлення факту її проживання однією сім'єю з спадкодавцем як дружини і чоловіка [9].

Також положення ст. 1264 ЦК України не поширюються і на прийомні сім'ї та дітей дитячих будинків сімейного типу.

Отже, слід розмежовувати право на спадкування чоловіка чи жінки які перебували у зареєстрованому шлюбі та таких, які проживали однією сім'єю та не перебували у зареєстрованому шлюбі. Проживання однією сім'єю чоловіка і жінки перебуваючи у фактичних шлюбних відносинах не породжує підстави для спадкування за законом як спадкоємців першої черги відповідно до ст. 1261 ЦК України [10]. На дану категорію осіб поширюватиметься положення ст. 1264 ЦК України, так як спадкоємці отримують право на спадкування за законом почергово, відповідно до приписів ст. 1258 ЦК України, ті, які належать до числа спадкоємців четвертої черги набудуть права на спадкування за відсутності спадкоємців попередніх черг. Окрім того, для реалізації даного права першочергово слід звернутися таким до суду для встановлення факту проживання однією сім'єю із спадкодавцем не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. Відповідно до п. 3.22 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України підтвердженням факту спільного проживання може слугувати відмітка в паспорті про реєстрацію місця проживання особи, довідка органу реєстрації місця проживання про те, що місце проживання спадкоємця на день смерті спадкодавця та реєстрація місця проживання спадкодавця є однаковими (зареєстровано за однією адресою) [11], про те відповідно до Постанови Верховного Суду від 04.07.2018 у справі № 404/2163/16-ц, провадження № 61-15926св18 відсутність такої реєстрації не може свідчити про не проживання із спадкодавцем однією сім'єю [12]. Також підтвердженням може слугувати народження спільних дітей, їх виховання та матеріальне забезпечення, спільного ведення справ, наявності спільних банківських рахунків, спільного придбання нерухомого та рухомого майна, оплата комунальних послуг, закупівля продуктів харчування, товарів необхідних для повсякденного вжитку, спільного ведення побуту та проведення дозвілля, надання догляду при хворобі чи немічному стані, також беруться до уваги показання свідків та ін.

Так, у Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 червня 2024 року у справі № 750/728/21 надано висновок, що реєстрація місця проживання позивача та ОСОБА_4 за однією адресою, за відсутності інших доказів у їх сукупності про їх спільний побут, не може бути доказом факту проживання однією сім'єю як чоловіка та дружини. Жоден свідок не зміг підтвердити факту спільного проживання позивача із ОСОБА_4, а саме як чоловіка та дру-

жини, ведення ними спільного господарства та наявності спільного бюджету, а також за яких саме обставин та за які саме грошові кошти було придбано спірне майно. Також позивач не довів належними, допустимими та достатніми доказами факт проживання його та ОСОБА_4 однією сім'єю, спільний побут і взаємні права й обов'язки в відповідний період. Саме спільний відпочинок, спільні світлини зі свят та відпочинку, самі по собі, без доведення належними доказами факту ведення спільного господарства, наявності спільного бюджету та взаємних прав і обов'язків, притаманних подружжю, не можуть свідчити про те, що між позивачем та його колишньою дружиною ОСОБА_4 склались та мали місце протягом вказаного хронологічного періоду часу усталені відносини, які притаманні подружжю [13].

Встановлення факту спільного проживання належить до фактів від яких залежить виникнення, зміна або припинення суб'єктивних прав громадян. Так у Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 07 лютого 2024 року у справі № 343/481/22 позивачка звернулася до суду в порядку окремого провадження із заявою про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу.

Обґрунтовуючи вимоги заяви, позивачка посилалася на необхідність забезпечення її майнових прав, зокрема її спадкових прав як особи, яка проживала зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, а також прав члена сім'ї військовослужбовця на отримання одноразової грошової допомоги в разі його загибелі під час виконання обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби.

Чинне цивільне процесуальне законодавство відносить до юрисдикції цивільного суду справи про встановлення фактів, від яких залежить виникнення, зміна або припинення суб'єктивних прав громадян. Чинне законодавство не передбачає іншого судового порядку підтвердження факту, що має юридичне значення, окрім як розгляд справ про встановлення факту, що має юридичне значення, в порядку цивільного судочинства [14].

Аналізуючи вище наведене, слід зазначити, що проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення в них права на спадкування за законом у першу чергу на підставі статті 1261 ЦК України. У Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 01 жовтня 2024 року у справі № 638/11578/21 надано відповідний висновок, на підставі якого для набуття права на спадкування за законом

відповідно до статті 1264 ЦК України необхідне встановлення двох юридичних фактів: а) проживання однією сім'єю із спадкодавцем; б) на час відкриття спадщини має сплинути щонайменше п'ять років, протягом яких спадкодавець та особа (особи) проживали однією сім'єю.

Відмовляючи у задоволенні позову позивачки, суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, забезпечивши повний та всебічний розгляд справи, проаналізувавши доводи сторін, дослідивши та оцінивши всі докази у справі, у тому числі й показання свідків, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів, дійшов обґрунтованого висновку про те, що позивачка належними та допустимими доказами не довела та не підтвердила, що між нею та спадкодавцем склалися усталені відносини, притаманні чоловікові та жінці, що ними велося спільне господарство, планувався сімейний бюджет, тощо. Отже, відсутні підстави для задоволення позовних вимог про встановлення факту проживання цих осіб однією сім'єю як чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу.

Вирішуючи питання про визнання квартири об'єктом спільної сумісної власності позивачки та спадкодавця, визнання за позивачкою права власності на 1/2 частину зазначеної квартири, суди виходили із недоведеності позивачкою факту проживання однією сім'єю із спадкодавцем без реєстрації шлюбу [15].

Можемо дійти висновку, що законодавство не передбачає вичерпного переліку членів сім'ї та осіб з яких складається сім'я, лише акцентує увагу на особливостях на підставі яких особи складають сім'ю: спільне проживання, однаковість реєстрації місця проживання, спільний побут, ведення справ (бізнесу), здійснення взаємних прав та обов'язків, ведення спільного господарства, наявності спільного бюджету, народження спільних дітей, їх виховання та матеріальне забезпечення, наявності спільних банківських рахунків, спільного придбання нерухомого та рухомого майна, оплата комунальних послуг, закупівля продуктів харчування, товарів необхідних для повсякденного вжитку, спільного ведення побуту та проведення дозвілля, надання догляду при хворобі чи немічному стані та ін.

Факт проживання жінки/чоловіка разом з померлим однією сім'єю, їх пов'язаність спільним побутом, взаємними правами та обов'язками підлягає доказуванню. Для обґрунтування позиції у даній категорії спорів часто використовують і показання свідків, якими можуть бути родичі, сусіди, спільні друзі, тощо.

Проживання однією сім'єю чоловіка і жінки не перебуваючи у зареєстрованому шлюбі може виступати підставою для виникнення у них певних прав та обов'язків, зокрема права на спадкування, зокрема за умови спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини та не перебуванні в зареєстрованому шлюбі з іншою особою.

Особа, яка проживала з спадкодавцем не перебуваючи з ним у шлюбі має право вимагати визнання права власності на майно як частку у праві спільної сумісної власності чоловіка та жінки які проживали разом без реєстрації шлюбу, але не перебували у іншому зареєстрованому шлюбі здійснюючи проживання спільно на постійній основі за умови встановлення факту проживання однією сім'єю. Це може слугувати єдиною підставою для застосування положень ст. 74 СК України. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в шлюбі з будь якою іншою особою, поширюються положення глави 8 СК України.

Література

1. Цивільний Кодекс України від 06 січня 2003 р. № 435-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 14.10.2025).
2. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток : монографія. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
3. Кравець В. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ. Київська правда.
4. Сімейне право України: підручник за ред. Ю. Червоного. Київ. Істина. 2004. 464 с.
5. Шевченко Я. Вибрані праці (1964-2012рр.) відп. Ред. Р.О. Стефанчук. К.: Асоціація цивілістів України; Одеса : Центр досліджень права ім. Савінї; Кам'янець-Подільський : Рута, 2012. 404 с.
6. Рішення Конституційного Суду України від 3.06. 1999 року, № 5-рп/99, справа № 1-8/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99#doc_info (дата звернення 10.10.2025).
7. Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#doc_info (дата звернення 14.10.2025).
8. Кравчик М. Процеси становлення інституту сім'ї як правової категорії. Право і суспільство. №2 частина 2/2018. С.64-68.
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 29 серпня 2024 року у справі № 691/1151/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121295682> (дата звернення 14.10.2025).
10. Постанова Пленуму ВСУ № 7 від 30.05.2008 «Про судову практику в справах про спадкування». п.21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#doc_info (дата звернення 14.10.2025).
11. Наказ Міністерства Юстиції України від 11.02.2012 № 296/5 Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій Нотаріусами України URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#doc_info (дата звернення 14.10.2025)

12. Постанова Верховного Суду від 04.07.2018 у справі № 404/2163/16-п, провадження № 61-15926св18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75099549#> (дата звернення 14.10.2025).

13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 червня 2024 року у справі № 750/728/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119710030> (дата звернення 14.10.2025).

14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 07.02.2024 року у справі № 343/481/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117111020> (дата звернення 14.10.2025).

15. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 01 жовтня 2024 року у справі № 638/11578/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121999951> (дата звернення 14.10.2025).

Анотація

Кравчик М. Б. Право на спадкування в разі перебування у фактичних шлюбних відносинах з спадкодавцем. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню сучасних правових підходів права на спадкування у разі перебування у фактичних шлюбних відносинах зі спадкодавцем. Здійснено аналіз норм цивільного права, які врегульовують відносини в сфері спадкування, проаналізовано особливості здійснення спадкових прав та узагальнено законодавчі положення та наукову літературу.

Досліджено поняття «сім'я» та «член сім'ї» на основі законодавчого закріплення в Конституції України та законодавчих актах, а також позицій науковців, на підставі яких визначено права членів сім'ї щодо права на спадкування після смерті спадкодавця. Як наслідок, обґрунтовано висновок, що сім'ю складають не тільки особи які зареєстрували шлюб, а й ті, які проживають разом без реєстрації шлюбу, тобто фактичне подружжя.

У статті обґрунтовано черговість закликання до спадкування на підставі ст.ст. 1261-1265 Цивільного Кодексу України. Особливу увагу приділено розмежуванню права на спадкування чоловіка чи жінки які перебували у зареєстрованому шлюбі та таких, які проживали однією сім'єю та не перебували у зареєстрованому шлюбі. Проживання однією сім'єю чоловіка і жінки перебуваючи у фактичних шлюбних відносинах не породжує підстави для спадкування за законом як спадкоємців першої черги відповідно до ст. 1261 Цивільного Кодексу України. Слід також зазначити, що до спадкоємців четвертої черги не слід відносити осіб які проживали разом, але перебували у зареєстрованому шлюбі з іншою особою. На дану категорію осіб поширюватиметься положення ст. 1264 ЦК України, так як спадкоємці отримують право на спадкування за законом по чергово, відповідно до приписів ст. 1258 ЦК України, ті, які належать до числа спадкоємців четвертої черги набудуть права на спадкування за відсутності спадкоємців попередніх черг. Окрім того, для реалізації даного права першочергово слід звернутися таким до суду для встановлення факту проживання однією сім'єю із спадкодавцем не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Важливим є визначення спадкоємців та віднесення їх до спадкоємців четвертої черги у випадку проживання їх із спадкодавцем однією сім'єю не менш як

п'ять років до часу відкриття спадщини на підставі приписів ст. 1264 Цивільного Кодексу України. Підтвердженням факту спільного проживання може слугувати народження спільних дітей, їх виховання та матеріальне забезпечення, спільного ведення справ, наявності спільних банківських рахунків, спільного придбання нерухомого та рухомого майна, оплата комунальних послуг, закупівля продуктів харчування, товарів необхідних для повсякденного вжитку, спільного ведення побуту та проведення дозвілля, надання догляду при хворобі чи немічному стані, також беруться до уваги показання свідків та ін.

Проведено аналіз позицій Верховного Суду висвітлених у постановках щодо наявності умов, необхідних для встановлення факту спільного проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу з акцентом на процедурні особливості встановлення такого на підставі рішення суду в порядку окремого провадження.

На підставі проведеного аналізу надано висновки щодо розуміння поняття «сім'я» та «член сім'ї», встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки, які проживають у фактичних шлюбних відносинах, підстави застосування положень с. 74 Сімейного кодексу України та ст. 1264 Цивільного Кодексу України, так як особи які перебувають у фактичних шлюбних відносинах потребують захисту своїх прав.

Ключові слова: спадкування, сім'я, член сім'ї, право на спадкування за законом, черговість закликання до спадкування, реєстрація шлюбу, фактичні шлюбні відносини.

Summary

Kravchik M. B. The right to inheritance in the event of being in a de facto marital relationship with the testator. – Article.

The article is devoted to the study of modern legal approaches to the right to inheritance in case of being in a de facto marriage relationship with the testator. The norms of civil law that regulate relations in the sphere of inheritance are analyzed, the features of the exercise of inheritance rights are analyzed, and legislative provisions and scientific literature are summarized.

The concepts of "family" and "family member" are studied on the basis of legislative provisions in the Constitution of Ukraine and legislative acts, as well as the positions of scientists, on the basis of which the rights of family members regarding the right to inheritance after the death of the testator are determined. As a result, the conclusion is substantiated that the family consists of not only persons who have registered a marriage, but also those who live together without registering a marriage, that is, a de facto spouse.

The article substantiates the order of succession on the basis of Articles 1261-1265 of the Civil Code of Ukraine. Particular attention is paid to the distinction between the right to inheritance of a man or woman who were in a registered marriage and those who lived in the same family and were not in a registered marriage. Living together as a man and a woman while in a de facto marital relationship does not give rise to grounds for inheritance by law as heirs of the first order in accordance with Article 1261 of the Civil Code of Ukraine. It should also be noted that the heirs of the fourth order should not include persons who lived together but were in a registered marriage with another person. The provisions of Article 1264 of the Civil Code of Ukraine will apply to this category of persons, since heirs receive the right to inheritance

by law in turn, in accordance with the provisions of Article 1258 of the Civil Code of Ukraine, those who are among the heirs of the fourth order will acquire the right to inheritance in the absence of heirs of the previous orders. In addition, to exercise this right, they should first apply to the court to establish the fact of living in one family with the testator for at least five years before the time of opening the inheritance. It is important to determine the heirs and attribute them to the heirs of the fourth order in the event that they lived in one family with the testator for at least five years before the time of opening the inheritance on the basis of the provisions of Art. 1264 of the Civil Code of Ukraine. The fact of cohabitation can be confirmed by the birth of joint children, their upbringing and financial support, joint management of affairs, the presence of joint bank accounts, joint acquisition of real estate and movable property, payment of utility services, purchase of food, goods necessary for everyday use, joint conduct of life

and leisure, provision of care in case of illness or infirmity, witness testimonies, etc.

An analysis of the positions of the Supreme Court, highlighted in the resolutions, on the presence of the conditions necessary for establishing the fact of cohabitation of a man and a woman in one family without registration of marriage, with an emphasis on the procedural features of establishing such on the basis of a court decision in separate proceedings.

Based on the analysis, conclusions are provided on the understanding of the concepts of «family» and «family member», establishing the fact of cohabitation of a man and a woman in one family. living in a de facto marital relationship, the grounds for applying the provisions of p.74 of the Family Code of Ukraine and Art. 1264 of the Civil Code of Ukraine, since persons who are in a de facto marital relationship need to protect their rights.

Key words: inheritance, family, family member, right to inheritance by law, order of calling for inheritance, marriage registration, de facto marital relationship.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 24.12.2025